

KVANTITATIVNA I KVALITATIVNA OBILJEŽJA JEZIČNO - GOVORNE EKSPRESIJE DJECE SNIŽENOG KOGNITIVNOG FUNKCIONIRANJA RAZLIČITE ETIOLOGIJE

QUANTITATIVE AND QUALITATIVE CHARACTERISTICS OF SPEECH - LANGUAGE EXPRESSIN IN CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES OF DIFFERENT ETIOLOGIES

LJILJANA BANEK

Sažetak doktorske disertacije
Doctoral Dissertations Abstracts
UDK: 376.1-056.264

Dr. sc. Ljiljana Banek obranila je doktorsku disertaciju 4. srpnja 2012. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof.dr.sc. Diana Arapović, redovita profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, predsjednica, prof.dr.sc. Draženka Blaži, redovita profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, članica i mentorica, prof. dr. sc. Dunja Pavličević Franić, redovita profesorica Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, vanjska članica.

Sažetak: Iako je opće prihvaćeno mišljenje da djeca sniženog kognitivnog funkcioniranja imaju teškoće u komunikaciji, jeziku i govoru, u hrvatskom jeziku nisu provedena detaljna ispitivanja jezično-govornog funkcioniranja po jezičnim sastavnicama. Ovim istraživanjem željeli smo opisati i usustaviti kvantitativne i kvalitativne sličnosti i razlike u jezično-govornoj ekspresiji po jezičnim sastavnicama: fonologiji, gramatici (morfologiji i sintaksi) i semantici kod djece sniženog kognitivnog funkcioniranja. Uzorak od 75 ispitanika sniženog kognitivnog funkcioniranja u dobi od 10 do 14 godina bio je podijeljen u podskupine s obzirom na spol, dijagnozu, odnosno stupanj intelektualnog deficita (LMR i UMR), prisustvo dodatnih teškoća, vrstu dodatnih teškoća (ADHD sindrom, epilepsiju, i Downov sindrom), odstupanja u građi artikulacijskih organa i odstupanja funkciji artikulacijskih organa. Najveći dio uzorka činili su ispitanici s Downovim sindromom, dok su ostali dio uzorka činili ispitanici sniženog kognitivnog funkcioniranja nepoznate etiologije. Dobiveni podatci pokazali su nam da se podskupine ispitanika sniženog kognitivnog funkcioniranja statistički značajno razlikuju, te da su razlike između podskupina ispitanika na jezičnim sastavnicama kvantitativne, ali ne i kvalitativne. Uspoređujući dobivene rezultate s onima koje su postigli ispitanici s posebnim jezičnim teškoćama mlađe kronološke dobi, temeljem primjene istih ili sličnih mjernih instrumenata, vidljivo je da ispitanici sniženog kognitivnog funkcioniranja i ispitanici s PJT-om mlađe dobi rade kvantitativno i kvalitativno drugačije vrste grešaka.

Ključne riječi: sniženo kognitivno funkcioniranje, kvantitativne i kvalitativne sličnosti i razlike, jezično-govorna ekspresija, jezične sastavnice, ispitanici s PJT-om

Abstract: In spite of the generally accepted opinion that children with lower cognitive functioning have communication, speech and language difficulties, yet, in Croatia, the research with detailed components of language investigation has not been conducted. The aim of this research was to describe and systematize quantitative or qualitative similarities and differences in speech language expression according to its components: phonology, grammar (morphology and syntax) as well semantics in children with lower cognitive functioning.

The sample of 75 subjects aged 10 to 14 has been divided in subgroups according to gender, diagnosis (actually the level of intellectual functioning), co morbidity of additional disabilities and their types, the structure of articulatory organs and disorders of functioning of articulatory organs.

Data obtained have shown that subgroups of subjects with lower cognitive functioning (regardless of great individual differences) differ statistically significant in quantitative aspect of language components rather than quality aspect. All groups made similar errors in same variables. The subjects with lower cognitive functioning, according to application of same or similar measuring

instruments as well as younger subjects with specific language impairment (SLI) make quantitatively and qualitatively different types of mistakes. Subjects with lower cognitive functioning make more mistakes, which are also more severe when compared to subjects with SLI even of younger age. Differences in quality and type of mistakes as well as mistakes in quantity of answers are present in all tasks and language components.

This data tells us that language recognition and language knowledge depend on intellectual capabilities and that intellectual capacity is key prerequisite for language acquisition. It is obvious that deficits in intellectual functioning disturb language acquisition as well as the use of language in later (school) age and it is the main generator of language disorders. Since younger subjects with SLI do not suffer from intellectual disabilities they show better language abilities than subjects with intellectual disabilities.

Key words: *lower intellectual functioning, quantitative and qualitative similarities and differences, speech and language expression, language components, subjects with specific language impairment (SLI)*

RELACIJE UNUTAR OBITELJI S ASPEKTA RANE INTERVENCIJE U DJETINJSTVU

RELATIONSHIP WITHIN THE FAMILY IN TERMS OF EARLY INTERVENTION

DAJANA BULIĆ

Sažetak doktorske disertacije
Doctoral Dissertations Abstracts
UDK: 376.1-056.26

Dr.sc. Dajana Bulić obranila je doktorsku disertaciju 10. prosinca 2012. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof. dr. sc. Branko Nikolić, redoviti profesor Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, predsjednik, doc. dr. sc. Martina Ferić Šlehan, docentica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, članica, doc. dr. sc. Ana Wagner Jakab, docentica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, članica, prof. dr. sc. Ingeborg Barišić, redovita profesorica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, vanjska članica, prof. dr. sc. Ines Joković Oreb, izvanredna profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, mentorica.

Sažetak: *Ovom disertacijom pokušao se dati doprinos razumijevanju vremenske preopterećenosti majki djece s teškoćama u razvoju putem doživljaja roditeljskog zadovoljstva istim (stresa i osjećaja roditeljske kompetencije) na području kontinentalne i primorske Hrvatske.*

Postavljena je pretpostavka da postoje razlike u shvaćanju obitelji i podjeli obveza u njoj u tim dvjema regijama (Akrap i Živić, 2001). U primorskoj Hrvatskoj djeca se češće rađaju u obitelji roditelja koji su u braku, razvodi su rjeđi i rjeđe su jednoroditeljske obitelji. Također se pretpostavilo da su kulturna obilježja različita.

Temeljem rezultata istraživanja na uzorku (114) majki djece s teškoćama u razvoju na području kontinentalne i primorske Hrvatske, sukladno s postavljenim istraživačkim problemima, moguće je izvesti sljedeće zaključke:

Majka je najviše angažirana u brizi za dijete s teškoćama u razvoju, poglavito najmlađe dobne skupine. Kako raste djetetova kronološka dob, broj njenih aktivnosti znatno se smanjuje, no ostaje velika količina vremena posvećena djetetu neovisno o njegovoj dobi. Najviše vremena i aktivnosti otac posvećuje djetetu u srednjoj dobi (1-3 godine). Dok angažman rodbine prati obrazac oca (najveći u srednjoj dobi, 1-3 godine), drugi (dadilje, terapeuti) ga povećavaju (i u aktivnostima i u satima) u starijoj djetetovoj dobi (3-6 godina). Isto tako možemo zaključiti da zadovoljstvo majki iz uzorka nije ovisno o tome koliko su angažirane oko djeteta. Njihovo nezadovoljstvo vlastitim angažmanom raste tek s povećanjem angažmana drugih osoba (dadilje, terapeuti...), dok zadovoljstvo raste s povećanjem angažmana oca i rodbine.

Kratki inventar simptoma upućuje da su majčina emocionalna stanja blago povezana (osim depresije) s očevim angažmanom na način da razina stresa raste s povećanjem očeve aktivnosti. Razina stresa u bilo kojoj dimenziji nije povezana s angažmanom rodbine ili ostalih. No ako se stres mjeri Kratkim inventarom simptoma, onda postoji velika povezanost između angažmana ostalih (dadilje i dr.) i svih domena testa koji sugeriraju da veću razinu stresa doživljavaju majke čijim se djetetom bave i drugi.

Evidentno je da postoji statistički značajna regionalna razlika u vremenskom angažmanu majke, oca, rođaka i drugih u obiteljima djeteta s teškoćama u razvoju. Podaci govore da su u kontinentalnoj Hrvatskoj nakon majki najviše angažirani očevi pa rodbina, dok je u primorskoj Hrvatskoj nakon majki najviše angažirana rodbina pa tek očevi.

Vidljivo je da je u objema regijama majka podjednako angažirana u aktivnostima, no majke iz kontinentalne Hrvatske posvećuju djetetu veći broj sati u odnosu na majke iz primorske Hrvatske. Situacija je obrnuta kad je riječ u rodbini koja znatno više vremena provodi s djecom u primorskoj Hrvatskoj. Za ostale (otac, drugi) ne postoje bitne razlike među regijama.

No obrazac povezanosti majčina stresa te vremenskog angažmanarodbine i drugih osoba (dadilja, terapeuta) znatno se regionalno razlikuje. Majke u kontinentalnoj Hrvatskoj proživljavaju veću razinu stresa koji je i definiran kao takav, dok se u primorskoj Hrvatskoj stres očituje kroz somatizaciju simptoma što je u skladu s kulturom u kojoj majke žive.

Zaključno možemo reći da u primorskoj i kontinentalnoj Hrvatskoj podrška članova obitelji (oca i rodbine) pridonosi majčimu zadovoljstvu općenito kao i zadovoljstvu ispunjavanja roditeljske uloge, neovisno o velikom vremenskom opterećenju i brojnim aktivnostima oko djeteta.

Ključne riječi: *obitelj, rana intervencija, angažman majki*

Abstract: *The aim of this dissertation is to contribute to the understanding of the burdened time involvement of the mothers of children with developmental difficulties through the experience of parental contentment (stress and feelings of parental competence) in continental and coastal Croatia.*

The main hypothesis is that there are differences in understanding the concept of family and the division of obligations within the family (Akrap&Živić, 2001). In coastal Croatia children are often born within marriage, divorces are rare as well as single-parent families. It is also assumed that cultural characteristics are different.

Based on the results of the study, in which participated the sample of 114 mothers of children with developmental disabilities from coastal and continental Croatia, according to the previously defined research problems, the following conclusions can be made:

Mother is the most engaged in caring for a child with developmental difficulties, especially during the youngest age of the child. As the child's chronological age increases, the number of mother's activities is significantly reduced, but the amount of time devoted to the child still remains, regardless of age. Father devotes the majority of his time and takes part in activities during the child's middle age (1-3 years). While the engagement of relatives follows the pattern of fathers' engagement (the highest level in the child's middle age), the involvement of others (nannies, therapists) increases (in terms of activities and hours) in the child's older age (3-6 years).

In similar way, we can conclude that the satisfaction of mothers that participated in the research does not depend on the amount of time spent on child care. The dissatisfaction of mothers in the sample grows with the increased involvement of other people (nannies, therapists), while the satisfaction grows with the increased involvement of fathers and relatives.

A short inventory of symptoms suggests that the mother's emotional states are slightly related (besides depression) to the father's engagement in the way that the level of stress increases with the increase of father's engagement. The level of stress, in any dimension, is not associated with the engagement of relatives or other people. But if the level of stress is measured with the short inventory of symptoms, then there is a significant correlation between the commitment of others (nurse, etc.) and all parameters of the test which suggest that mothers who share their child's care with others suffer from higher levels of stress.

According to the results, it is evident that there is a statistically significant difference between the regions in the time involvement of mothers, fathers, relatives and other members of the family of a child with developmental difficulties. The results show that in continental Croatia the most committed members of the family after mothers are fathers, while in coastal Croatia the most committed members are relatives and then fathers.

It is evident that in both regions mothers are equally involved in the activities, but mothers in continental Croatia dedicate a larger amount of time to their child in relation to mothers in coastal Croatia. The situation is inverted when it comes to the level of involvement of relatives who tend to spend significantly more time with children in coastal Croatia. For other people (father, etc.) there are no significant differences between regions.

However, the pattern of correlation between maternal stress and time involvement of relatives and other persons (babysitter, therapist) differ significantly between regions. Mothers in continental Croatia are experiencing greater levels of stress, which is defined as such, while in coastal Croatia stress is manifested through somatization of symptoms which is consistent with the culture in which mothers live.

In conclusion, we can say that in continental and coastal Croatia the support of family members (father and relatives) contributes to the mother's satisfaction in general as well as to the mother's contentment of fulfilling parental roles, regardless of the greater time load and number of activities related to the child.

Key words: *family, early intervention, mothers activities*

MUZIČKA IMPROVIZACIJA KAO OBLIK MUZIKOTERAPIJE U RANOJ INTERVENCIJI KOD DJECE S TEŠKOĆAMA KOMUNIKACIJE

MUSIC IMPROVISATION AS FORM OF MUSIC THERAPY IN EARLY INTERVENTION WITH CHILDREN WITH SOCIAL COMMUNICATION DIFFICULTIES

KSENIJA BURIĆ

Sažetak doktorske disertacije
Doctoral Dissertations Abstracts
UDK: 615.86

Dr.sc. Ksenija Burić obranila je doktorsku disertaciju 13. prosinca 2012. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof. dr. sc. Diana Arapović, redovita profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, predsjednica, dr. sc. Jasmina Ivšac Pavliša, znanstvena novakinja u suradničkom zvanju više asistentice Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, članica, prof. dr. sc. Vlatka Mejaški Bošnjak, redovita profesorica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, vanjska članica. Doktorska disertacija izrađena je pod mentorstvom prof. dr. sc. Marte Ljubešić, redovite profesorice Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i doc. dr. sc. Krzysztofora Stachyra, docenta sa Sveučilišta Maria Curie-Skłodowska u Poljskoj.

Sažetak: Za djecu čiji je razvoj popraćen teškoćama socijalne komunikacije, uključenost u muziciranje može biti siguran put u socijalizaciju. Izuzetno je važno osigurati ranu dijagnozu i intervenciju u djece s poremećajima u komuniciranju i ophođenju. Rana intervencija počiva na spoznaji da rane godine sadrže jedinstvenu mogućnost za utjecaj na djetetov razvoj s dugoročnim učincima. Tijekom muzikoterapije dijete stvara muziku kojom istražuje i izriče svoje osjećaje, rješava svoje teškoće, razvija muzičke i nemuzičke vještine, i pronalazi način stvaranja odnosa s drugima.

U ovom istraživanju pratile su se promjene koje su se događale kod trinaestero ispitanika tijekom muzikoterapijskog tretmana (koji se provodio jedan puta tjedno tijekom 10 tjedana) i nakon stanke od 10 tjedana bez muzikoterapijskog tretmana (kada je provedena još jedna seansa) na četiri ispitivane domene na IMTAP ljestvici: emocionalnost, socijalne vještine, ekspresivna komunikativnost i muzikalnost. Zanimalo nas je i kakve će učinke imati muzikoterapijski tretman na mjerenja na ljestvici KORALJE i ljestvici CSBS-DP te hoće li roditelji uočiti stanovite promjene kod djece nakon provedenog tretmana.

Za dobivanje rezultata u ovom istraživanju korištene su deskriptivna statistika, testiranje značajnosti razlika između aritmetičkih sredina *t*-testom te izračun koeficijenta korelacije (Pearsonov i Spearmanov koeficijent korelacije). Rezultati pokazuju da postoji statistički značajna promjena na domenama emocionalnost ($p=.001$), socijalne vještine ($p=.001$), ekspresivna komunikativnost ($p=.000$) tijekom muzikoterapijskog tretmana. Razlike na svim domenama između kraja muzikoterapijskog tretmana i kraja cjelokupnog istraživačkog programa velike su i statistički značajne: socijalne vještine ($p=.000$), ekspresivna komunikativnost ($p=.000$), emocionalnost ($p=.001$) muzikalnost ($p=.003$). Iako nije registrirana statistički značajna promjena muzikoterapijski tretman djelovao je na razvoj jezičnih, komunikacijskih i simboličkih sposobnosti ispitanika. Tijekom cjelokupnog istraživačkog programa na svim istraživanim domenama nastajala je sve veća povezanost rezultata na ljestvici KORALJE i ljestvici CSBS-DP s rezultatima na ljestvici IMTAP.

Prema rezultatima dobivenim roditeljskom procjenom vidljiva je značajna promjena koju su roditelji primijetili i potvrdili da vještine potpomognute muzičkim improvizacijama i stečene tijekom muzikoterapijskog tretmana dijete može primjenjivati u svakodnevnim aktivnostima.

Muzičke improvizacije su se pokazale kao metoda koja pridonosi unutarnjem povezivanju razvojnih domena kod djece s teškoćama socijalne komunikacije i njihovom sve skladnijem funkcioniranju.

Ključne riječi: djeca s teškoćama socijalne komunikacije, muzikoterapija, rana intervencija, improvizacija

Abstract: *For children whose development is accompanied with difficulties in social communication, involvement in music making can be a safe way to socialize. It is extremely important to ensure early diagnosis and intervention for children with communication difficulties. Early intervention is based on the recognition that early years contain a unique opportunity to influence the child's development with long-term effects. During music therapy child creates music and can explore and express her/his feelings, resolve difficulties, develop musical and nonmusical skills, and find a way to relate and communicate to others.*

This study followed the changes that have occurred with thirteen children during music therapy treatment and after the break of 10 weeks without music therapy treatment in four study domains on the IMTAP scale: emotional, social skills, expressive communication and musicality. We were interested in effects that music therapy treatment can have on the measurements on Communicative Development Inventories and CSBS-DP scale, and whether parents will noticed certain changes in their child's behaviour features after the treatment.

To obtain the results in this study, descriptive statistics, testing for significant differences between means by t-test and the calculation of correlation coefficients (Pearson and Spearman correlation coefficient) were used. The results show a statistically significant change in the emotional domain ($p=.001$), social skills ($p=.001$) and expressive communication domain ($p=.000$) during music therapy treatment. The differences in all domains between the end of treatment and the end of the entire research program are big and statistically significant: social skills ($p=.000$), expressive communication skills ($p=.000$), emotion ($p=.001$) musicality ($p=.003$). Although not registered as significant change the whole music therapy treatment supported the development of language, communication and symbolic abilities. During the entire research program in all the studied domain increasing correlation between the results on the Communicative Development Inventories and CSBS-DP scale with the results on the scale IMTAP emerge.

According to the results obtained by parental estimate it is noticeable that a significant change is noticed and it is confirmed that musical improvisation skills during music therapy treatment assist child and can be applied in her/his daily activities.

Musical improvisations have emerged as the method that contributes to the inner connection of developmental domains with children with difficulties in social communication and can help harmonious functioning.

Key words: *children with difficulties in social communication, music therapy, early intervention, improvisation*

VOKALNI ZAMOR U NASTAVNICA: ANALIZA KVALITETE GLASA I DUGOTRAJNOG PROSJEČNOG SPEKTRA GOVORA

VOCAL FATIGUE IN FEMALE TEACHERS: VOICE QUALITY AND LONG-TERM AVERAGE SPECTRUM ANALYSES OF SPEECH

GORDANA KOVAČIĆ

Sažetak doktorske disertacije
Doctoral Dissertations Abstracts
UDK: 376.1 – 056.264

Dr. sc. Gordana Kovačić obranila je doktorsku disertaciju 5. lipnja 2012. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof. dr. sc. Draženka Blaži, redovita profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, predsjednica, prof. dr. sc. Emica Farago, izvanredna profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, članica, mentorica, prof. dr. sc. Hrvoje Domitrović, redoviti profesor Fakulteta elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu, vanjski član, mentor, prof. dr. sc. Sinisa Fajt, izvanredni profesor Fakulteta elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu, vanjski član, prof. dr. sc. Damir Horga, redoviti profesor Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, vanjski član.

Sažetak: Vokalni je zamor funkcionalna slabost glasa. U istraživanju se provjerilo postoje li razlike u akustičkim karakteristikama glasa i u kvaliteti glasa između nastavnica s vokalnim zamorom i nastavnica bez vokalnoga zamora. Ispitana je povezanost subjektivnih simptoma vokalnoga zamora s akustičkim varijablama, te s kvalitetom glasa. Nadalje, ispitana je i latentna struktura glasa. U istraživanju je sudjelovalo 50 nastavnica. S ozbirom na broj subjektivnih smetnji vezanih za vokalni zamor utvrđenih upitnikom podijeljene su u dvije skupine: eksperimentalnu, u kojoj su nastavnice s barem 3 simptoma ($N=23$, $KD: 43,30$ god.; nastavnički staž: 17,78 god.), i kontrolnu skupinu koju čine nastavnice bez ijednog simptoma, s jednim ili dva simptoma ($N=27$, $KD: 38,63$ god.; nastavnički staž: 13,96 god.). Za potrebe su istraživanja snimljeni uzorci govora i produžene fonacije vokala /a/. Govor se akustički analiziralo metodom dugotrajnog prosječnog spektra LTAS (0-5 kHz) na temelju kojeg su izmjereni prosječni F_0 , jakost najjačeg spektralnog vrha $L0$, omjer α (omjer energije područja frekvencija 0-1 i područja 1-5 kHz), te varijable $\Delta 1$, $\Delta 2$, $\Delta 3$ i $\Delta 4$ koje iskazuju omjer spektralnih energija područja viših frekvencija, tj. pojaseva 1-2 kHz, 2-3 kHz, 3-4 kHz i 4-5 kHz, i referentnog područja 0-1 kHz. Prosječni se omjer H_1/H_2 računao iz harmoničkog spektra triju uzoraka produžene fonacije vokala /a/. Kvalitetu glasa procjenjivalo je devet procjenjivačica, studentica logopedije koje su prethodno prošle pojačan slušni trening. Na skali GRBAS procjenjivale su stupnjeve promuklosti G, hrapavosti R, šumnosti B, slabosti A i napetosti glasa S. Iz tih su procjena izračunate prosječne vrijednosti varijabli G, R, B, A i S. Razlike u skupu akustičkih varijabli i varijabli kvalitete glasa provjerene su multivarijatnom i univarijatnim analizama varijance te diskriminativnom analizom. Povezanost je subjektivnih simptoma s akustičkim varijablama, odnosno s kvalitetom glasa ispitana kanoničkom korelacijskom analizom. Latentna je struktura glasa analizirana faktorskom analizom glavnih komponenti varijabli obaju skupova uz primjenu Guttman-Kaiserova kriterija i varimaks rotacije. Multivarijatnom statističkom analizom utvrđeno je da nema značajnih razlika u skupu akustičkih varijabli između skupina nastavnica. No nastavnice s vokalnim zamorom imaju značajno nižu vrijednost F_0 od kontrolne skupine (176 Hz vs. 194 Hz) koja upućuje na vokalnu patologiju. Varijable kvalitete glasa pak značajno diskriminiraju skupine nastavnica. Glasovi su nastavnica s vokalnim zamorom lagano disfonični, a kontrolne skupine uglavnom eufonični. Promuklost i hrapavost su obilježja koja najviše razlikuju skupine (eksperimentalna skupina: $G_{1,27}$, $R_{1,17}$; kontrolna skupina: $G_{0,88}$, $R_{0,68}$). Najučestaliji su subjektivni simptomi vokalnoga zamora promuklost, nadražajni kašalj, neugodan osjećaj u grlu i vratu, dublji glas i suhoća grla. Ovi simptomi i akustičke varijable nisu statistički značajno povezani, dok je njihova povezanost s kvalitetom glasa značajna. Pritom izravna veza postoji između samoprocijenjene promuklosti/hrapavosti i nadražajnog kašlja s jedne strane i (procijenjene) promuklosti i hrapavosti glasa s druge strane. Eksploratorna faktorska analiza glavnih komponenti iznjedrila je tri faktora koji objašnjavaju 80% ukupne varijance. S obzirom na latentnu strukturu imenovani su (I) vrstom fonacije, (II) eufoničnošću i (III) vrstom šumnosti. Zaključuje se da, za razliku od subjektivne procjene instrumentom GRBAS, akustička analiza tekućega govora metodom LTAS za područje frekvencija 0-5 kHz ne može detektirati vokalni zamor. Slabost akustičke

analize u razlikovanju glasova s vokalnim zamorom i onih bez zamora objašnjena je složenom prirodom vokalnoga zamora koji uključuje ne samo vokalne, nego i tjelesne subjektivne simptome. Istraživanje je pokazalo da je njihov omjer 1:1. Uvježbano uho pokazalo se superiornim instrumentom u otkrivanju glasova s vokalnim zamorom. Stoga bi subjektivnu procjenu glasa trebalo primijeniti u brzom (terenskom) logopedskom ispitivanju poremećaja glasa nastavnika radi prevencije i što ranijeg uključanja u rehabilitaciju glasa utvrdi li se potrebnom.

Ključne riječi: nastavnici, vokalni zamor, kvaliteta glasa, akustička analiza, LTAS, subjektivna procjena glasa, skala GRBAS

Abstract: Vocal fatigue is functional weakness of the voice. The aim of the study was to test whether there are differences in acoustic parameters of the voice, and in voice quality, between teachers with vocal fatigue and the controls. The relation of subjective symptoms of vocal fatigue to acoustic variables, and to voice quality, was investigated. Additionally, the underlying latent structure of the voice was identified. The study was comprised of 50 female teachers. On the basis of the number of subjective complaints related to vocal fatigue provided by a questionnaire teachers were divided into 2 groups: experimental, consisting of those reporting 3 symptoms at least ($N=23$, mean age: 43,3 yrs; teaching experience: 17,8 yrs), and control group reporting none, one or two symptoms ($N=27$, mean age: 38,6 yrs; teaching experience: 14 yrs). Teachers' speaking voices and prolonged phonations of the vowel /a/ were recorded. A long-time average spectrum LTAS (frequency range 0-5 kHz) calculated for speech samples provided average speaking F_0 , the strongest spectral peak $L0$, a ratio (the ratio of energy in the frequency bands 0-1 and 1-5 kHz), variables $\Delta 1$, $\Delta 2$, $\Delta 3$ and $\Delta 4$ measuring the level differences between bands of 1-2 kHz, 2-3 kHz, 3-4 kHz and 4-5 kHz to that of 0-1 kHz (reference band), respectively. The average H_1/H_2 ratio was measured from harmonic spectra of the three vowel /a/ production samples. The voice quality was rated by nine listeners, students of SLP, who received extensive auditory-perceptual training prior to voice quality rating. Using the GRBAS scale they estimated grades of hoarseness G, roughness R, breathiness B, asthenia A and strain S, thus providing averages over G, R, B, A and S variables. The differences in set of the acoustic variables and set of the voice quality variables were tested by multivariate and univariate analyses, and the discriminant analysis. The relation of subjective complaints to acoustic variables, and to voice quality, was analysed by canonical correlation analysis. The underlying latent structure of the voice was analysed by means of principal component analysis with Varimax rotation and Kaiser-Guttman's criterion. The statistical analysis showed no significant differences in set of the acoustic variables between the groups of teachers. However, the vocal fatigue group demonstrated significantly lower mean F_0 than the control group (176 Hz vs. 194 Hz) indicating vocal pathology. The voice quality variables significantly discriminate groups of teachers. Voices of the teachers with vocal fatigue are mildly dysphonic, while the voices of the controls are mostly euphonic. The hoarseness and roughness demonstrated the largest differences between the groups (experimental group: $G_{1,27}$, $R_{1,17}$; controls: $G_{0,88}$, $R_{0,68}$). The most common subjective symptoms of vocal fatigue are hoarseness, chronic coughing, discomfort in the throat and neck, deeper voice and dry throat. These symptoms and acoustic variables are not significantly correlated, whereas the correlation with the voice quality is significant. Direct positive relation was found for self-reported hoarseness/roughness and coughing, with perceptual assessment of hoarseness and roughness. The exploratory factor analysis extracted three factors explaining 80% of the total variance. According to their structure the factors were labelled (I) type of phonation, (II) euphony and (III) type of breathiness. Research has shown that the acoustic analysis of running speech by means of LTAS calculated for the frequency range 0-5 kHz cannot detect vocal fatigue, but auditory-perceptual assessment of voice by means of GRBAS scale can. Failure of acoustic analysis to discriminate vocally fatigued voices from the healthy ones is explained by the complex nature of vocal fatigue containing both vocal and physical subjective complaints. The study showed that indeed the ratio of vocal and physical symptoms is 1:1. Trained human ear showed to be superior instrument in detection of the fatigued voices as compared to acoustic analysis tools. Therefore, auditory-perceptual assessment of voice should be used in logopedic evaluation of teachers' voice disorders on the field as to enable prevention care and early voice rehabilitation if necessary.

Key words: teachers, vocal fatigue, voice quality, acoustic analysis, LTAS, auditory-perceptual assessment, GRBAS scale

KVALITETA ŽIVOTA I SKRB ZA MENTALNO ZDRAVLJE ODRASLIH OSOBA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

QUALITY OF LIFE AND MENTAL HEALTH CARE OF ADULTS WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

MILIVOJ KRAMARIĆ

Sažetak doktorske disertacije
Doctoral Dissertations Abstracts
UDK: 376.1 - 056.340

Dr. sc. Milivoj Kramarić obranio je doktorsku disertaciju 18. srpnja 2012. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof. dr. sc. Jasmina Frey-Škrinjar, redovita profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, predsjednica, doc. dr. sc. Snježana Sekušak-Galešev, docentica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, članica, prof. dr. sc. Liljana Igrić, redovita profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, članica, prof. dr. sc. Branko Nikolić, redoviti profesor Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, član i prof. dr. sc. Vlasta Rudan, redovita profesorica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Klinika za psihološku medicinu KBC Zagreb, vanjska članica.

Sažetak: Osnovni ciljevi ovog rada su bili utvrditi povezanost objektivnih pokazatelja kvalitete života odraslih osoba s intelektualnim teškoćama u Zagrebačkoj županiji i Gradu Zagrebu s pojavom i vrstom psihičkih poremećaja i problema ponašanja, te istražiti postojeće oblike skrbi za mentalno zdravlje odraslih osoba s intelektualnim teškoćama u Zagrebačkoj županiji i Gradu Zagrebu sa svrhom uvođenja suvremenog pristupa u tretmanu mentalnog zdravlja.

U tu svrhu su ispitivana objektivna obilježja kvalitete života, psihički poremećaji i problemi ponašanja, te oblici skrbi za mentalno zdravlje na uzorku od 90 ispitanika smještenih u obiteljima i 93 ispitanika smještenih u instituciji u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji.

Primijenjena su tri mjerna instrumenta: Skala za razvojno psihijatrijsku dijagnostiku (SRPD ; Došen, 1996), AAMD; Skala adaptivnog ponašanja II dio (Igrić, Fulgosi-Masnjak, 1991.), Skala procjene objektivnih indikatora kvalitete življenja osoba s intelektualnim teškoćama (Teodorović, Bratković, Škrinjar, Kraljević, 1997, Bratković, 2002.) te upitnik o općim podacima izrađen za potrebe ovog istraživanja.

Obrada rezultata izvršena je metodama faktorske analize, robustne diskriminativne analize i kvazkanoničke korelacijske analize, a izračunata su i mjerna svojstva mjernih instrumenata.

Glavni rezultati istraživanja su pokazali značajno bolju kvalitetu života kod ispitanika koji žive u obitelji ali i statistički značajniju pojavu psihičkih poremećaja i problema ponašanja kod odraslih ispitanika s umjerenim i težim intelektualnim teškoćama koji žive u obitelji.

Obzirom na tretman problema mentalnog zdravlja kod odraslih osoba s intelektualnim teškoćama pokazalo se da je tradicionalni pristup temeljen na farmakoterapiji još uvijek dominantan a da je učestalost psihosocijalnih tretmana zanemariva.

Ključne riječi : kvaliteta života, mentalno zdravlje, intelektualne teškoće

Abstract: The main objectives of this study were to claim connection to objective indicators of quality of life of adults with intellectual disabilities in the County and City of Zagreb with the appearance and type of psychiatric disorders and behavioural problems and explore possible forms of mental health care for adults with intellectual disabilities in the County and City of Zagreb with the aim of introducing modern approach in the treatment of mental health problems.

For this purpose, the objective was to examine the characteristics of quality of life, psychiatric disorders and behavioural problems and patterns of care for mental health in a sample of 90 participants placed in non-institutional forms of accommodation, and 93 placed in an institution in County and City of Zagreb.

We applied three measurement instruments: Scale for developmental - psychiatric diagnosis in persons with intellectual disability (SRPD; Došen, 1996), AAMD: adaptive behaviour scale, part II (Igrić, Fulgosi Masnjak, 1991.), Scale of assessment of objective indicators of quality of life of people with intellectual disabilities (Teodorović, Bratković, Škrinjar, Prince, 1997, Bratković, 2002.) and a questionnaire on general information developed for this research.

The results were processed by methods of factor analysis, discriminant analysis and robust quasicanonic correlation analysis, are calculated and measuring the properties of measurement instruments.

The main results showed significantly better quality of life in persons living in the family but also a statistically significant incidence of psychiatric disorders and behavioural problems in adult persons with moderate to severe intellectual disabilities who live in the family.

Given the treatment of mental health problems in adults with intellectual disabilities has been shown that the traditional approach based on pharmacotherapy is still dominant and that the incidence of psychosocial treatment is negligible.

Key words: *quality of life, mental health, intellectual disabilities*

OBILJEŽJA GREŠAKA U ČITANJU I PISANJU U OSOBA S OŠTEĆENJEM MOZGA

DIFFERENCES IN READING AND WRITING ERRORS IN PERSONS WITH BRAIN DAMAGE

ANA LEKO

Sažetak doktorske disertacije
Doctoral Dissertations Abstracts
UDK: 376.1 – 056.264

Dr.sc. Ana Leko obranila je doktorsku disertaciju 25. studenog 2011. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof.dr.sc. Mladen Hečever, redoviti profesor Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, predsjednik, Prof.dr.sc. Behlul Brestovci, redoviti profesor Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, mentor; prof.dr.sc. Vesna Šerić, izvanredna profesorica Stomatološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, KBC Sestre milosrdnice, članica, doc.dr.sc. Vili Beroš, docent Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, KBC Sestre milosrdnice, član, prof.dr.sc. Tatjana Prizl Jakovac, izvanredna profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, mentorica.

Sažetak: *U ovom se istraživanju željelo usporediti čitanje i pisanje kod tri različite skupine ispitanika (osobe s afazijom, osobe s traumatskim oštećenjem mozga, osobe bez narušenih jezično-govornih i/ili komunikacijskih sposobnosti) s naglaskom na razlike u greškama čitanja i pisanja između osoba s afazijom uzrokovanom moždanim udarom i osoba s traumatskim oštećenjem mozga.*

U skladu s ciljevima postavljene su i četiri osnovne hipoteze: o razlikama na zadacima čitanja i pisanja, o razlika u uspješnosti na zadacima čitanja i pisanja u osoba s različitom vrstom oštećenja mozga, o povezanosti stupnja obrazovanja i postignutih rezultata na zadacima čitanja i pisanja u osoba s traumatskim oštećenjem mozga, te o povezanosti između vrste grešaka i mjesta oštećenja mozga.

Istraživanje je provedeno na uzorku od pedeset četiri ispitanika oba spola, u dobi od 18 do 83 godine koji su bili podijeljeni u tri skupine. Prvu skupinu su činile osobe s moždanim udarom čiji je jezično-govorni poremećaj dijagnosticiran kao afazija, prosječne dobi od 60 godina. Drugu skupinu su činile osobe s traumatskim oštećenjem mozga kod kojih su dijagnosticirane kognitivno-komunikacijske teškoće prosječne dobi od 33 godine. Treću, ujedno i kontrolnu skupinu činile su osobe bez narušenih jezično-govornih i/ili komunikacijskih sposobnosti, prosječne dobi od 46 godina.

Sposobnosti čitanja i pisanja ispitivane su zadacima koji su za potrebe ovog istraživanja sastavljeni po uzoru na zadatke iz različitih testova koji se koriste za ispitivanje čitanja i pisanja u odraslih osoba nakon oštećenja mozga. Čitanje je ispitano pomoću zadataka Čitanje slova, Čitanje riječi i pseudo riječi, Čitanje rečenica naglas s razumijevanjem, Povezivanje riječi i slike, Pismeno prepričavanje. Kod pisanja su procjenjivani: Automatizmi; Pisanje slova, riječi, pseudo riječi i rečenica po diktatu; Pismeno imenovanje predmeta; Prepisivanje slova, riječi, pseudo riječi i rečenica; Opisivanje slike (slobodno pisanje).

Podatci su obrađeni univarijantnim (osnovna statistika, analiza varijance) i multivarijantnim (diskriminativna analiza) metodama obrade podataka. Statistički značajne razlike pokazale su se na svim zadacima čitanja i na većini zadataka pisanja.

Ključne riječi: *čitanje, pisanje, traumatsko oštećenje mozga, moždani udar, afazija*

Abstract: *In this research we wanted to compare reading and writing in three different group of examinees (persons with aphasia, persons with traumatic brain injuries and persons without any speech and language impairments, as well as without communication impairments. We tried to emphasize differences in reading and writing errors between persons with aphasia and persons with traumatic brain injuries.*

According to the purpose of this research, the four hypothesis have been established: *differences in reading and writing tasks; differences in success in reading and writing tasks in persons with different brain damage; relation between education level and achieved results in reading and writing tasks in persons with traumatic brain injuries; about relation between error type and locus of brain damage.*

The research was carried out on 54 examinees of both gender, aged between 18 and 83 years who were divided into three groups. First group was made of persons with aphasia caused by stroke, average age of 60 years old. Participants of second

group were persons with traumatic brain injuries who had cognitive-communication impairments, average age of 33 years old. Control group was the third group with persons without any speech and language impairments, as well as without communication impairments, average age of 46 years old.

Reading and writing abilities were tested with tasks created for needs of this research according to the relevant tests for the assessment of reading and writing in adults after brain damage. Reading of letters, Reading of words and pseudo words, Reading of sentences with understanding, Word-picture match and Written retelling were used for reading assessments. Writing was assessed through Mechanics of writing, Dictation of letters, words, pseudo words and sentences, Written picture naming, Transcription of letters, words, pseudo words and sentences and Narrative writing.

Datas were statistically analyzed by univariant (basic statistic, analysis of variance) and multivariant (discriminate analysis) methods. Statistically significant differences have been shown on all reading tasks and on the most of writing tasks as well.

Key words: *reading, writing, traumatic brain injury, stroke, aphasia*

SELEKTIVNE PERCEPTIVNO – MOTORIČKE, GLAZBENO – RITMIČKE STIMULACIJE I GRAFOMOTORNA AKTIVNOST DJETETA S CEREBRALNOM PARALIZOM

SELECTIVE PERCEPTUAL - MOTOR, MUSICAL RHYTHMIC STIMULATION AND GRAPHOMOTOR ACTIVITY OF THE CHILD WITH CEREBRAL PALSY

TOMISLAV LJUTIĆ

Sažetak doktorske disertacije
Doctoral Dissertations Abstracts
UDK: 376.1 – 056.266 : 615.86

Dr. sc. Tomislav Ljutić obranio je doktorsku disertaciju 20. prosinca 2012. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof. dr. sc. Simeon Grazio, izvanredni profesor Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, predsjednik i vanjski član, prof. dr. sc. Miroslav Prstačić, redoviti profesor Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, član, mentor; prof. dr. sc. Branko Nikolić, redoviti profesor Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, član

Sažetak: *U okviru holističke sinteze suvremenih doktrina u ranoj razvojnoj rehabilitaciji, rehabilitacijskoj medicini, sofrologiji i rehabilitacijskim znanostima u širem smislu, prikazana je inovativna metoda analitičko - sinestezijske stimulacije (protokoli za terapiju i evaluaciju) u cilju funkcionalne psihomotorne reedukacije djeteta s cerebralnom paralizom u četiri studije slučaja. Definirana je polazna hipoteza prema kojoj selektivne perceptivno-motoričke i glazbeno-ritmičke stimulacije utječu na razvoj neuroloških lančanih reakcija (neurological chain reactions) u sljedećim područjima: a) razvoj samoinduciranog pokreta; b) aktivnost voljnog kretanja i c) doživljaj estetskog užitka u subjeka. Analiza tendencija promjena u prostorno-vremenskoj orijentaciji, usklađivanju posture i pokreta, te voljnoj grafomotornoj aktivnosti (u okviru kontrolne i eksperimentalne procedure istraživanja), provedena je na osnovi 36 kontroliranih varijabli, te kompleksne informatičko - statističke analize (INDIFF). U svrhu procjene korišteni su mjerni instrumenti Gibsonov spiralni labirint, Beery test vizuomotorne integracije i Analitičko sinestezijska matrica za vođenje pokreta. Istraživanje je provedeno kroz 11-17 točaka procjene. Rezultati pokazuju značajne promjene kod svih ispitanika na varijablama vizuomotorne integracije Beery testa te varijablama grafomotorne reprodukcije kruga i kvadrata nakon primjene terapijskog programa, te je konstatirana vrijednost koncipiranog kliničkog modela analitičko-sinestezijske metode uz primjenu selektivnih perceptivno - motoričkih i glazbeno - ritmičkih stimulacija u grafomotornoj aktivnosti djeteta s cerebralnom paralizom.*

Ključne riječi: *cerebralna paraliza, vizuomotorna integracija, analitičko – sinestezijska matrica za vođenje pokreta, glazbeno - ritmička stimulacija*

Abstract: *Within the holistic synthesis of modern doctrine in the early developmental rehabilitation, rehabilitation medicine, rehabilitation sciences and sophrology in a broader sense, an innovative method (protocols for treatment and evaluation) of analytical-synesthesia stimulation with the aim of functional psychomotor reeducation of children with cerebral palsy is shown through four case studies. Initial hypothesis is defined according to which selective perceptual - motor and musical rhythmic stimulations affects the development of neurological chain reaction in the following areas: a) development of self-induced motion; b) activity of voluntary movement and c) experience of aesthetic pleasure in the subject. The analysis of the tendency of changes in the spatial-temporal orientation, in the synchronization of the posture and movement, and in the voluntary graphomotor activity (within the control and experimental research procedures), is conducted on the basis of 36 controlled variables, and complex informatics - statistical analysis (INDIFF). In order to make an assesment following measurments are used Gibson spiral labyrinth, Analytical - synesthetic matrix for guiding movement and The Beery-Buktenica Developmental Test of Visual-Motor Integration. The reasarch has been obtained in 11-17 assesment points. The results show significant changes in all subjects on variables of visual-motor integration of the Berry Developmental Test as well as on variables of graphic-motor reproduction of circle and square after the application of the therapeutic program. It was also determined the value of the conceptualized clinical model of the analytical - synesthetic method that was developed with the application of selective perceptual-motor and musical rhythmic stimulations in graphic-motor activity of a child with cerebral palsy.*

Key words: *cerebral palsy, visual - motor integration, analytical - synesthetic matrix for guiding movement, musical rhythmic stimulation*

POKAZATELJI PSIHIČKIH POREMEĆAJA I PROBLEMA PONAŠANJA KOD UČENIKA S POREMEĆAJIMA IZ AUTISTIČNOG SPEKTRA I UČENIKA S VEĆIM INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

INDICATORS OF PSYCHIATRIC DISORDERS AND BEHAVIOR DISTURBANCES IN PUPILS WITH AUTISTIC SPECTRUM DISORDERS AND PUPILS WITH INTELLECTUAL DISABILITY

DRAGANA MAMIĆ

Sažetak doktorske disertacije
Doctoral Dissertations Abstracts
UDK: 376.1 – 056.340

Dr.sc. Dragana Mamić obranila je doktorsku disertaciju 16. srpnja 2012. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof.dr.sc. Jasmina Frey Škrinjar, redovita profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, predsjednica, prof.dr.sc. Rea Fulgosi Masnjak, redovita profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, mentorica, prof.dr.sc. Vlasta Rudan, redovita profesorica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, članica.

Sažetak: Osobe s poremećajima iz autističnog spektra i osobe s intelektualnim teškoćama češće pokazuju probleme u ponašanju i imaju psihičke poremećaje negoli njihovi vršnjaci tipičnog razvoja. Znakovi psihičkih poremećaja u ovih osoba mogu biti različiti u odnosu na one kod osoba tipičnog razvoja, a javljaju se i teškoće u njihovom dijagnosticiranju. Nepostojanje adekvatnog modela procjene mentalnog zdravlja djece i mladih s tim poremećajima koji bi predstavljao temelj kvalitetnom timskom radu na prevenciji većih psihičkih poremećaja predstavlja ozbiljan problem.

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi pokazatelje psihičkih poremećaja i problema ponašanja kao moguće indikatore mentalnog zdravlja kod 98 učenika s poremećajima iz autističnog spektra i učenika s intelektualnim teškoćama bez poremećaja iz autističnog spektra osnovnoškolske dobi od 7. do 21. godine, oba spola, polaznika posebnih programa odgoja, obrazovanja i rehabilitacije, Centra za autizam-Zagreb.

Razina adaptivnog ponašanja procijenjena je Vineland-II skalom, (Sparow, Balla, i Cicchetti, 2005), razina emocionalne zrelosti, Shemom emocionalnog razvoja (Došen, 2005). Problemi u ponašanju, psihički poremećaji i njihova struktura procijenjeni su Skalom za razvojnu psihijatrijsku dijagnostiku za osobe s mentalnom retardacijom, (Došen, 1997., 2002), i Reiss-ovom skalom za djecu s dualnom dijagnozom (mentalna retardacija i psihopatologija), Reiss, Valenti-Hein (1990). Analiza rezultata i analiza razlika među poduzorcima učenika izvršena je statističkim metodama koje su uključivale multivarijatne modele za analizu podataka.

Na osnovi rezultata možemo zaključiti da su značajne razlike među poduzorcima utvrđene u prostoru svih odabranih indikatora mentalnog zdravlja. Učenici s poremećajima iz autističnog spektra imaju niže razine adaptivnog ponašanja, k tome imaju i više neprilagođenih ponašanja za razliku od učenika s intelektualnim teškoćama. Isto tako ti učenici imaju i znatno niže razine emocionalnog razvoja, kod njih su više izraženi problemi u ponašanju kao i psihički poremećaji te njihova struktura.

Ovo je istraživanje pokazalo da su uzroci narušenog mentalnog zdravlja biološki i razvojni čimbenici, drugačiji socijalno-emocionalni međuodnosi, te narušeni interaktivni odnosi u okolini, koji zahtijevaju pažljivu analizu te kontinuirano praćenje i proučavanje.

Ključne riječi: djeca i mladi s poremećajima iz autističnog spektra, djeca i mladi s intelektualnim teškoćama, pokazatelji psihičkih poremećaja i problema ponašanja, procjena mentalnog zdravlja.

Abstract: *Persons with autism spectrum disorders and those with intellectual disabilities exhibit behavioral problems and mental disorders more frequently than their typically developing peers. The symptoms of mental disorders are different and more difficult for diagnosing than those of their typically developing peers. There is a lack of adequate model of mental health assessment for children and adolescents with these disabilities.*

The aim of the research was to determine parameters of mental disorders and behavior problems as possible indicators of mental health on the sample of 98 students of both sexes, with autism and intellectual disabilities attending special education and rehabilitation programs in Center for Autism, Zagreb. They were aged 7–21. Developmental level of adaptive behavior was assessed with Vineland-II Scale (Sparow, Balla&Cicchetti, 2005), emotional maturity level with Scheme of emotional Development (Došen, 2005); problem behavior, mental disorders and their structure were assessed with Developmental Scale for Psychiatric Diagnosis in Persons with Mental Retardation (Dosen, 2002) and Reiss Scales for Children's Dual Diagnosis (Mental retardation and Psychopathology), Reiss, Valenti-Hein, (1990).

Data analysis and analysis of statistical differences between two sub-samples were performed by statistical methods including multivariate data analysis models, regression model, factorial model and model of statistical discrimination.

Significant differences were found between two subsamples in space of selected mental health indicators. Students with autistic spectrum disorders exhibited lower adaptive behavior levels and more maladaptive behaviors than students with intellectual disability. Those students also had considerably lower emotional development levels, while their behavior problems, mental disorders and their structure were more expressed.

This investigation showed that the causes for mental health disturbances are not only biological and developmental, but are different social-emotional relationships and disturbed interactive environmental relations as well, which require careful analysis, continuous monitoring and studying.

KOMPLEMENTARNA KREATIVNA I ART TERAPIJA, TE PSIHODINAMIKA DIJETE - RODITELJ U KONCEPTU SOFROLOGIJE I PSIHOSOCIJALNE ONKOLOGIJE

COMPLEMENTARY CREATIVE AND ART THERAPY AND CHILD-PARENT PSYCHODYNAMICS IN THE CONCEPT OF SOPHROLOGY AND PSYCHOSOCIAL ONCOLOGY

DAMIR MIHOLIĆ

Sažetak doktorske disertacije
Doctoral Dissertations Abstracts
UDK: 615.8

Dr.sc. Damir Miholić obranio je doktorsku disertaciju 19. prosinca 2012. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: doc.dr.sc. Jas.Jasminka Stepan - Giljević, znanstvena suradnica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, predsjednica, prof.dr.sc. Miroslav Prstačić, redoviti profesor Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, mentor, prof.dr.sc. Branko Nikolić, redoviti profesor Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, član.

Sažetak: Kao osnovni cilj istraživanja predviđena je analiza psihodinamike promjena u a) doživljaju djeteta i b) u odnosu dijete-roditelj, tijekom komplementarne primjene potporne kreativne i art/ekspresivne terapije u pedijatrijskoj onkologiji, posebice u povezanosti sa suvremenim konceptima psihosocijalne onkologije, sofrologije, edukacije i rehabilitacijskih znanosti. U skladu s ciljem istraživanja, definirana je polaznu hipotezu istraživanja prema kojoj se komplementarna primjena kreativne i art/ekspresivne terapije (strukturirana primjena dinamičke relaksacije/terapijsko disanje i sofronizacija; individualnog i grupnog likovnog izražavanja; glazbenih i slikovnih motiva u vođenoj imaginaciji i elemenata dramske terapije), u konceptu sofrologije, psihosocijalne onkologije i art/ekspresivnih terapija, (koncipirana ovisno o dijagnozi, kliničkoj slici, programu liječenja i individualnim potrebama djeteta), manifestira u psihodinamici promjena u problemskim područjima: a) doživljaj djeteta i b) odnos dijete-roditelj.

Prvi dio istraživanja proveden je na uzorku od 13 roditelja djece s malignim oboljenjem u cilju ispitivanja osnovnih parametara egzistencijalne anksioznosti u skupini roditelja, odnosno povezanost karakteristika osobnosti roditelja, mjerenih Upitnikom ličnosti SCL-90, i njihovim načinima suočavanja s djetetovom bolešću, mjerenih Upitnikom o suočavanju za roditelje (CHIP). Na osnovi kvazikanoničke analize podataka, dobiveni su rezultati koji potvrđuju da postoji statistički značajna povezanost između nekih dimenzija suočavanja (Obiteljska integriranost, suradnja i optimizam) i nekih dimenzija ličnosti (opsesivno-kompulzivne reakcije, anksioznost i fobička anksioznost).

Drugim dijelom istraživanja obuhvaćene su četiri studije slučaja parova dijete-roditelj i kroz sustav kontroliranih varijabli evaluirane su komponente promjena i korelacije između varijabli. Rezultati kvantitativne analize (metodom INDIFF) i kvalitativne analize induciranih varijabli i crteža pokazali su promjene na kontroliranim varijablama i pozitivne učinke primijenjenih terapijskih postupaka.

Ključne riječi: psihosocijalna onkologija, sofrologija, art/ekspresivne terapije, mehanizmi suočavanja

Summary: The main aim of research includes the analysis of the psychodynamics of the changes in: a) the experience of the child and b) in the parent-child relationship, during the complementary application and supporting creative art/expressive therapy in pediatric oncology, especially in connection with the modern concepts of psychosocial oncology, sophrology, education and rehabilitation sciences. According to aim of the research, starting hypothesis is defined according to which: - application of complementary and creative art/expressive therapy (structured application of dynamic relaxation/breathing and sophrotherapy, individual and group artistic expression, music and image motifs in a guided imagination and elements of drama therapy), in the concept of sophrology, psychosocial oncology and art/expressive therapy (designed depending on the diagnosis, clinical features, treatment program and the individual needs of the child), will be manifested in the psychodynamics of changes in problem areas: a) the experience of the child and b) the parent-child relationship.

The first part of the study was conducted on a sample of 13 parents of children with malignant disease in order to study the basic parameters of existential anxiety in a group of parents, and the interconnection of personality characteristics, measured by personality questionnaire SLC-90, and their ways of coping with the child's illness, measured by questionnaire on coping for Parents (CHIP). On the basis of quasicanonical data analysis, results confirm that there is a statistically significant relationship between some dimensions of coping (family integration, cooperation and optimism) and certain personality traits (obsessive-compulsive reactions, anxiety and phobic anxiety).

The second part of the research includes four case studies of parent-child pairs, and through a system of controlled variables were evaluated component of changes and correlations between variables. The results of the quantitative analysis (INDIF method) and qualitative analysis of induced variables and drawings, showed changes in the controlled variables and the positive effects of the applied treatment procedures.

Key words: *psychosocial oncology, sophrology, art/expressive therapy, coping*

VRSTE GLAGOLA U HRVATSKOM ZNAKOVNOM JEZIKU – SINTAKTIČKE I SEMANTIČKE ZNAČAJKE

VERB CLASSES IN HZJ – SYNTACTIC AND SEMANTIC PROPERTIES

MARINA MILKOVIĆ

Sažetak doktorske disertacije
Doctoral Dissertations Abstracts
UDK: 376.1- 056.263

Dr.sc. Marina Milković obranila je doktorsku disertaciju 10. lipnja 2011. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: doc.dr.sc. Boban Arsenijević, docent na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Nišu, predsjednik, prof.dr.sc. Ronnie B. Wilbur, redovita profesorica na Purdue University, USA, vanjska članica, mentorica, prof.dr.sc. Ljubica Pribanić, izvanredna profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, članica, mentorica, prof.dr.sc. Sandra Bradarić Jončić, redovita profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, članica i doc.dr.sc. Luka Bonetti, docent Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, član.

Abstract: *The aim of this thesis was to present an analysis of syntactic and semantic properties of the verbal system in HZJ with respect to aspect. HZJ verbal system has been unexplored up to this time, and there is no analysis of a sign language used in a Slavic-speaking community with respect to the verb system and aspect. The central questions that this study wanted to answer were: How does HZJ express aspect?; What language devices are used to produce HZJ verbs relevant to aspect categories similar to Croatian perfective and imperfectives verbs?; How can semantic verb classes in the Croatian verbal system be translated/compared to HZJ?; and What processes/devices does HZJ use to produce the same meaning?*

For the purpose of this research, two experiments were designed, each containing two tasks. The first task, targets in isolations, consisted of distinguishing members of aspect verb pairs. The second task, targets in context, consisted of using the appropriate verb aspect form in given context. The third and fourth tasks consisted of comic clips and pictures descriptions. Data were collected from 9 native Deaf signing participants, all fluent in HZJ. The signers' productions were recorded using digital video camera, and transcribed in ELAN program designed for the analysis. The data were analyzed by descriptive linguistic analysis.

Since grammatical aspect in Croatian exists as a binary morphological category of verbs, with a very diversified and constructed system of morphology, HZJ offers adequate resources to express the same meanings of the action denoted by the verb. Thus, aspect categories in Croatian, that is, perfective and imperfective, systematically find their reflections in HZJ.

Meaning is reflected in the form of the verb signs. However, rather than just an iconic 'form-meaning' mapping, the aspectual distinctions are regularly related by alternations in phonological form or by phrasal composition. There are also pairs with unrelated (suppletive) verbs. With respect to phonological form and aspectual meaning, verbs in HZJ can be classified into two main groups. One group are verbs that have perfective root movement, while the other group are verbs with imperfective root movement. Verbs with perfective root movement are characterized as made with change of handshape, orientation, location, or setting, such that the final configuration is the opposite of the initial configuration. Verbs with imperfective root movement have multi movements characterized in Brentari's phonological system (1998) as [trilled movement (TM)], that is, uncountably, rapidly repeated movements.

HZJ verbs can be classified into three categories according to how the perfective-imperfective distinctions are realized. The first group is verbs of modification; in order to derive their aspectual counterpart it is necessary to modify the root movement. The second group is verbs of composition. These are imperfective verbs that require an added free morpheme to compose the perfective verb. The third group, verbs with different stems, use another verb to convey aspectual meaning in a given context. These are two unrelated different verbs, one of which is perfective and the other is imperfective.

The lexical aspect in HZJ was analyzed following Pustejovsky's (1991, 1995) simplified event structure model, where Static states (S) and dynamic processes (P) are two basic types of sub-events in simple events. Atelic events (those without target end-points) are composed of either P or S. Telic events, those with target end-points, also called Achievements and Accomplishments, are referred to as Transitions. Transitions are composed of a transition between two non-identical sub-events.

Achievements, as change of state, are composed of the transition between two opposite S elements, of which the first is the initial

state, and the second is the final state; this change is visible in the phonological form of the sign, such that the final configuration is the opposite of the initial configuration. In HZJ achievements are made with change of handshape, orientation, or setting change. The change expresses the change of state. A dynamic P element transitioning to a final S composes an Accomplishment. There is a path movement associated with the Process sub-event. In HZJ the accomplishments are realized in two possible ways. One is so-called verbs of composition, which are composed of an activity verb and a resultant or target outcome, and another is path movement made with a sharp ending. Both express the final state of the process.

Atelic events do not have any phonological marking that could be interpreted as the end-point of the event. States in HZJ are expressed mostly by activity verbs, with the movement feature [repeat], or a single sign movement that ends with the feature [hold]. The repetition describes situations that do not change over time. They are extended in time, meaning durative, and do not have a 'natural' endpoint. The movement patterns observed in States relate to verbs of postures and locations, verbs of existence/possession, verbs of mental process and psychological states. Although these types of verbs have different movement features, characteristic for the verbs of activity, they are all stative in aspectual meaning. Activities involve the feature [TM] 'trilled movement', short repeated movements, as well as [tracing], which is path movement that does not involve contact with body part or reference plane, nor any other phonological marking. When the process or activity stops, the movement ceases gradually to a stop rather than rapid deceleration as for end-marking.

Observed phenomenon, besides adding to general knowledge of the HZJ verbal system, can be applied to both teaching HZJ as a foreign language and for helping children learning Croatian as a second language (L2) in Deaf education.

Key words: Croatian Sign Language (HZJ), aspect, aktionsart, perfective, imperfective, telic, atelic

UTJECAJ BIOPSIHOSOCIJALNIH ČIMBENIKA NA RANU INTERAKCIJU MAJKE I DJETETA

INFLUENCE OF BIOPSYCHOSOCIAL FACTORS ON EARLY MOTHER-CHILD INTERACTION

RENATA PINJATELA

Sažetak doktorske disertacije
Doctoral Dissertations Abstracts
UDK: 159.9

Dr.sc. Renata Pinjatel obranila je doktorsku disertaciju 11. veljače 2011. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof. dr. sc. Branko Nikolić, redoviti profesor Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, predsjednik, prof. dr. sc. Ines Joković Oreb, izvanredna profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, mentorica i prof.dr.sc. Julije Meštrović, redoviti profesor Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, član.

Sažetak: *Postoji mnogo rizičnih čimbenika iz biološkog ili psihosocijalnog konteksta koji mogu nepovoljno utjecati na razvojni ishod. Brojna istraživanja su pokazala da dobra interakcija roditelja i djeteta može smanjiti utjecaj bioloških i psihosocijalnih čimbenika na razvoj djeteta. Kroz interakciju s roditeljima dijete upoznaje svijet oko sebe i ako veza između djeteta i roditelja nije postavljena na zdravim temeljima, razvoj djeteta je ugrožen, bez obzira koji su razlozi za lošu interakciju (djetetovo zdravstveno stanje, psihopatologija roditelja, roditeljski stres, okolinski čimbenici i sl.). Optimalna interakcija između roditelja i djeteta može biti osobiti izazov u obiteljima kod kojih postoje višestruki čimbenici rizika.*

Cilj ovoga istraživanja bio je utvrditi biopsihosocijalne čimbenike kod majke i djeteta koji imaju utjecaj na roditeljski stres, zadovoljstvo brakom, razinu psihopatoloških simptoma majke, razinu percipiranog stresa te majčinu procjenu djetetove samoregulacije. Čimbenici koji su proučavani su majčina dob pri porodu, teškoće tijekom trudnoće ili poroda, zaposlenje majke, godine obrazovanja majke, način prehrane djeteta, način poroda, postojanje neurorazvojnih rizika kod djeteta, postojanje dijagnoze poteškoća u razvoju kod djeteta, porođajna masa djeteta ispod 2500 grama, gestacijska dob djeteta ispod 37 tjedana, spol djeteta i dob djeteta.

Dobiveni rezultati pokazuju da postojanje različitih čimbenika rizika ima različiti utjecaj na promatrana područja. Najveći utjecaj na promatrana područja imali su: postojanje neurorazvojnih čimbenika rizika kod djeteta, postojanje dijagnoze djeteta i niska porođajna masa djeteta. Visoki roditeljski stres i loša procjena samoregulacije djeteta pokazali su se kao mogući prediktori loše interakcije majke i djeteta, osobito djeteta s neurorazvojnim rizicima i/ili poteškoćama u razvoju.

Ovim istraživanjem dobivene su spoznaje o utjecaju promatranih biopsihosocijalnih čimbenika na interakciju majke i djeteta, kao i na majčinu percepciju sebe, svoga djeteta i obitelji. Utvrđeni su neki od čimbenika koji mogu pridonijeti kvaliteti rane intervencije i kvalitete života djece i obitelji kod kojih su prisutni čimbenici rizika.

Primjena predloženih instrumenata procjene, način evaluacije i analiza suvremenih pristupa u istraživanjima u svijetu omogućiti će razvijanje novih multidimenzionalnih metoda u analizi bioloških, psiholoških i socijalnih utjecaja na ranu interakciju majke i djeteta i primjenu u programima rane razvojne intervencije u edukacijskoj rehabilitaciji.

Ključne riječi: *rana interakcija majka-dijete, biopsihosocijalni čimbenici, kvaliteta života*

Abstract: *There are many risk factors from the biological or psychosocial context that may adversely affect developmental outcomes. Numerous studies have shown that good interaction between parent and child can reduce the impact of biological and psychosocial factors on child development. Through interaction with parents, the child is getting acquainted with the world around you, and if the connection between child and parent is not set on solid foundations, child's development is threatened, regardless what the reasons for the poor interaction are (child's health, parental psychopathology, parental stress, environmental factors, etc.). Optimal interaction between parent and child can be particularly challenged in families where there are multiple risk factors.*

The aim of this study was to identify biopsychosocial factors of the mother and child that have an influence on parental stress, marriage satisfaction, the level of psychopathological symptoms, mothers, levels of perceived stress and maternal assessment of

child's self-regulation. Factors that were studied were maternal age at birth, problems during pregnancy or childbirth, maternal employment, years of education of mother; child nutrition, mode of delivery, the presence of neurodevelopmental risks in children, diagnosis of the existence of difficulties in the development of the child, child's birth weight below 2500 grams, gestational age below 37 weeks, gender of the child and the child's age. The results show that the existence of different risk factors has a different impact on the area. The largest impact on the area had: the existence of neurodevelopmental risk factors in a child, the existence diagnosis of the child and low birth weight. High parental stress and poor self-regulation assessment of the child appeared to be possible predictors of poor interaction between mother and child, especially recognised at children with neurodevelopmental risks and / or developmental disabilities.

This survey yielded insights about the impact of biopsychosocial factors on the observed interaction of mother and child, as well as on the mother's perception of themselves, their children and families. Some of the factors that may contribute to the quality of early intervention and quality of life for children and families where risk factors are present were identified. Application of the proposed instruments for assessment, evaluation method and analysis of contemporary approaches to research in the world will enable the development of new methods for multidimensional analysis of biological, psychological and social impact on the early interaction between mother and child and its application in early developmental intervention programs in educational rehabilitation.

Key words: *early mother-child interaction, biopsychosocial factors, quality of life*

JEZIČNE I VIZUOSPACIJALNE SPOSOBNOSTI DJECE S DOWNOVIM SINDROMOM I WILLIAMSOVIM SINDROMOM

LANGUAGE AND VISUOSPATIAL ABILITIES OF CHILDREN WITH DOWN SYNDROME AND WITH WILLIAMS SYNDROME

VIŠNJA PRANJIĆ

Sažetak doktorske disertacije
Doctoral Dissertations Abstracts
UDK: 376.1 – 056.340
376.1 – 056.264

Dr. sc. Višnja Pranjić obranila je doktorsku disertaciju 15. lipnja 2012. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof. dr. sc. Rea Fulgosi Masnjak, redovita profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, predsjednica, prof. dr. sc. Diana Arapović, redovita profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, mentorica, prof. dr. sc. Dunja Pavličević-Franić, redovita profesorica Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, vanjska članica.

Sažetak: Disertacija pod naslovom „Jezične i vizuospacijalne sposobnosti djece s Downovim sindromom i Williamsovim sindromom“ objedinjuje suvremene spoznaje o navedenim vještinama. Downov sindrom je najčešća kromosopatija u ljudi spojena sa životom s incidencijom 1:600. Williamsov sindrom, za razliku od Downovog sindroma, je rijedak neurorazvojni poremećaj s incidencijom 1:20000 – 1:25000. Oba sindroma karakterizirana su psihičkim, medicinskim i razvojnim slabostima, a zbog podjednake kognitivne sposobnosti česte su međusobne usporedbe. Složeni međuodnosi kognitivnih, bioloških i okolinskih utjecaja na razvoj jezičnih i vizuospacijalnih vještina obrazloženi su u disertaciji.

Ispitane su tri grupe ispitanika od kojih su dvije unaprijed izdvojene kao rizične. Uzorak ispitanika s Downovim sindromom čini 40 ispitanika u dobi od 8;0 do 20;01 godina, 22 dječaka i 18 djevojčica. Prosječna dob ispitanika iznosi 13;07 godina. Receptivna dob ispitanika kreće se u rasponu od 2;07 do 8;11 godina, a prosječno iznosi 4;05 godina. Skupina ispitanika s Williamsovim sindromom obuhvaća 5 ispitanika, dvije djevojčice i tri dječaka u dobi između 3;08 i 15;00 godina. Prosječna dob ispitanika iznosi 9;04 godina. Receptivna dob četiri ispitanika se kreće između 2;09 i 9;02 godine i prosječno iznosi 5;02 godine. Receptivnu dob jednog ispitanika nije bilo moguće utvrditi jer je ona ispod 2;07 godina. Kontrolnu skupinu čini 40 ispitanika, djeca urednog jezičnog razvoja, 24 dječaka i 16 djevojčica kronološke dobi između 2;06 i 8;11 godina, prosječne kronološke dobi 4;04 godina. Kontrolna skupina ispitanika izjednačena je prema receptivnoj dobi sa skupinom ispitanika s Downovim sindromom. Primijenjeno je niz testova i zadataka sa ciljem ispitivanja fonoloških, morfoloških, semantičkih, ekspresivnih i vizuospacijalnih sposobnosti.

Dobiveni podatci obrađeni su multivarijantnim metodama, a temeljem dobivenih rezultata utvrđene su osobitosti svakog uzorka ispitanika kao i koliki je doprinos tih osobitosti razlikovanju uzoraka. Rezultati istraživanja ukazuju na odstupanja jezičnih i vizuospacijalnih sposobnosti ispitanika s Downovim sindromom i Williamsovim sindromom u odnosu na ispitanike urednog jezičnog razvoja. Osim kvantitativnih razlika među ispitanicima prikazane su i kvalitativne razlike. Između ispitanika s Downovim sindromom i djece urednog jezičnog razvoja ustanovljene su značajne razlike jezičnih i vizuospacijalnih sposobnosti, dok su te razlike djelomično dokazane između ispitanika s Williamsovim sindromom i ispitanika urednog jezičnog razvoja kao i između ispitanika s Downovim sindromom i ispitanika s Williamsovim sindromom. Ovaj rad daje značajan doprinos logopedskoj praksi jer su rezultati dobiveni ovim istraživanjem osnovno polazište za daljnje usporedbe jezičnih sposobnosti osoba sa Downovim sindromom i Williamsovim sindromom u hrvatskome jeziku.

Ključne riječi: Downov sindrom, Williamsov sindrom, fonološke sposobnosti, morfološke sposobnosti, semantičke sposobnosti, ekspresivne sposobnosti, vizuospacijalne sposobnosti

Abstract: Dissertation called „Language and visuospatial abilities of children with Down syndrome and with Williams syndrome“ combines modern knowledge about mentioned skills. Down syndrome is the most common chromosomal disorder among people that has incidence of 1:600. Williams syndrome, unlike Down syndrome, is a rare neurodevelopmental disorder

with incidence of 1:20000 – 1:25000. Both syndromes are characteristic of mental, medical and developmental difficulties, and they are often compared because of the equal cognitive abilities. Complex influence of cognitive, biological and environmental factors on development of language, visuospatial abilities is explained in the dissertation.

Three groups of examinees were tested, two of which had been separated as critical in advance. Group with Down syndrome is made of 40 examinees aged from 8;0 to 20;01 years, 22 boys and 18 girls with average age of 13;07 years. Receptive age of examinees is between 2;07 and 8;11 years with average of 4;05 years. Group with Williams syndrome is made of 5 examinees, 2 girls and 3 boys aged from 3;08 to 15;00 years with average of 9;04 years. Receptive age of 4 examinees is between 2;09 and 9;02 years with average of 5;02 years. Receptive age of one examinee was not possible to determine because it was below 2;06 years. Control group is made of 40 examinees, children with normal language development, 24 boys and 16 girls aged from 2;06 to 8;11 years with average of 4;04 years. Control group has the same receptive age as the group with Down syndrome. Various of tests and tasks were applied in order to measure phonological, morphological, semantic, expressive and visuospatial abilities.

Gained test ratings were processed by multivariate methods. The characteristics of every group and the influence of those characteristics on diversity of groups were defined on the basis of gained results. The results of research show that groups with Down syndrome and Williams syndrome have different language and visuospatial abilities from the group with normal language development. Except quantitative differences among groups, qualitative differences are shown too. Significant differences in language and visuospatial abilities were identified between the examinees with Down syndrome and the examinees with normal language development, while that difference were only partly identified between the examinees with Williams syndrome and the examinees with normal language development, as well as between the examinees with Down syndrome and the examinees with Williams syndrome. This dissertation gives significant contribution to logopedic practice as the results of this research are the main starting point for the further comparisons of language abilities of people with Down syndrome and those with Williams syndrome in Croatian language.

Key words: *Down syndrome, Williams syndrome, phonological abilities, morphological abilities, semantic abilities, expressive abilities, visuospatial abilities*

KVALITETA USLUGE STANOVANJA UZ PODRŠKU ZA ODRASLE OSOBE S INTELJEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

THE QUALITY OF SUPPORTED HOUSING SERVICES FOR PEOPLE WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

BOJANA ROZMAN

Sažetak doktorske disertacije
Doctoral Dissertations Abstracts
UDK: 376.1 – 056.340

Dr. sc. Bojana Rozman obranila je doktorsku disertaciju 20. rujna 2011. godine na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Povjerenstvo za obranu činili su: prof.dr.sc. Daniela Bratković, Sveučilište u Zagrebu, izvanredna profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, predsjednica, prof. dr. sc. Jasmina Frey Škrinjar, redovita profesorica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, mentorica, prof.dr.sc. Branko Nikolić, redoviti profesor Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, član, doc.dr.sc. Snježana Sekušak Galešev, docentica Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i prof.dr.sc. Nino Žganec, redoviti profesor Pravnog fakulteta Sveučilište u Zagrebu, vanjski član.

Sažetak: *Provedeno je istraživanje imalo za cilj procijeniti kvalitetu usluge stanovanja uz podršku u zajednici u odnosu na željene ishode osoba kojima se pruža podrška te utvrditi mogućnosti za vršenje izbora i donošenja odluka u svakodnevnom životu korisnika ove usluge. Pojedinačni ciljevi istraživanja bili su usmjereni na: definiranje latentne strukture ispitivanog prostora ostvarenih indikatora kvalitete života u zajednici prema procjeni osoba koje primaju uslugu stanovanja u zajednici uz podršku kao i prema procjeni osoblja koju im istu pruža; ispitivanje postoje li razlike u samoprocjeni ostvarenih indikatora kvalitete života u zajednici između skupina ispitanika s obzirom na razinu potrebne im podrške; ispitivanje postoje li razlike u prosudbi osoblja o ostvarenoj podršci između skupina ispitanika s obzirom na razinu potrebne im podrške; analiza povezanosti latentnih područja mjerenja indikatora kvalitete života u zajednici osoba koje primaju podršku i indikatora kvalitete usluge stanovanja uz podršku; definiranje latentne strukture ispitivanog prostora samoprocjene mogućnosti izbora i donošenja odluka osoba koje primaju uslugu stanovanja u zajednici uz podršku; te ispitivanje postoje li razlike u samoprocjeni mogućnosti izbora i donošenja odluka između skupina ispitanika u odnosu na razinu potrebne im podrške, u odnosu na dužinu vremena provedenog u programu stanovanja uz podršku, u odnosu na dob i spol osobe. Istraživanjem su obuhvaćene osobe s intelektualnim teškoćama koje koriste uslugu stanovanja uz podršku (N= 62) kronološke dobi u rasponu od 21 do 64 godine kao i osoblje koje tvore stručni djelatnici ispitane službe (N=6). U svrhu provođenja istraživanja izrađen je i primijenjen instrumentarij koji se sastoji od tri instrumenta. Upitnik "Kapacitet službe" (Rozman, 2008) razmatra da li služba posjeduje temeljne uvjete nužne kako bi mogla razvijati kvalitetu usluge koju pruža. Upitnik "Život u zajednici" (Rozman, 2008) usmjeren je na ishode kod osoba kojima se pruža podrška kao i na napore koje služba ulaže kako bi osoba postigla iste. Upitnik "Samoodređenje u svakodnevnom životu" (Rozman, Poslon, Špurec, Petrović, Čičić, Budimić, 2008) istražuje razinu samoodređenja u svakodnevnom životu osobe koja prima podršku službe stanovanja. Analiza metrijskih karakteristika mjernih instrumenata istraživanja izvedena je programom RTT7.stb. Latentna struktura kvalitete života u zajednici i mogućnosti samoodređenja osoba s intelektualnim teškoćama identificirana je programom faktorske analize pod komponentnim modelom. Primjenom robustne diskriminacijske analize dobivene su statistički značajne razlike u samoprocjeni ostvarenih indikatora kvalitete života u zajednici između skupina ispitanika s obzirom na razinu potrebne im podrške kao i statistički značajne razlike u prosudbi osoblja o ostvarenoj podršci između skupina ispitanika s obzirom na razinu potrebne im podrške. Primjenom kvazikanoničke korelacijske analize utvrđena je povezanost između latentnih područja mjerenja indikatora kvalitete života u zajednici osoba koje primaju podršku i indikatora kvalitete usluge stanovanja uz podršku. Pokazalo se također da postoje statistički značajne razlike u samoprocjeni mogućnosti izbora i donošenja odluka između skupina ispitanika u odnosu na razinu potrebne im podrške, kao i u odnosu na dužinu vremena provedenog u programu stanovanja uz podršku, u odnosu na dob osobe i na spol osobe.*

Ključne riječi: *intelektualne teškoće, stanovanje uz podršku, procjena kvalitete usluge, samoodređenje*

Abstract: *The present study aimed to assess the quality of community based supported housing services for people with intellectual disabilities by examining the presence of desired outcomes and the possibilities for self determination in the lives of people receiving this service in Croatia. Specific objectives of the research focused on: identifying the latent structure of the examined*

area of achieved quality of community life outcomes as assessed both by the people with intellectual disabilities receiving the service and the staff providing it; examining whether there are differences in the self assessment of achieved quality of community life indicators between the groups of subjects according to their level of support needs; examining the differences in staff assessment of achieved quality of community life indicators between the groups of subjects according to their level of support needs; analysis of the relation between the latent areas of measurement of the quality of community life indicators and service responsiveness indicators; defining the latent structure of the examined space of self assessment of possibilities for choice and decision making of people receiving supported housing services; and examining whether there are differences in the self assessment of possibilities of choice and decision making between the groups of subjects in relation to their support needs, the length of time spent receiving supported housing services, their age and gender. The survey included people with intellectual disabilities who use supported housing services ($N = 62$) of ages ranging from 21-64 years as well as the professional staff of the service responsible for coordinating support provision ($N = 6$). Research tools consisting of three interview questionnaires have been developed for the purpose of this study. The first questionnaire *Providing Quality Community Living Services* (Rozman, 2008), measures the capacity of a community living service provider to provide quality community living services. The second questionnaire *Being Included in the Community* (Rozman, 2008), is focused on the presence of desired outcomes in the lives of people supported and on the efforts the service invests in achieving these outcomes. The third questionnaire *Self-determination in Daily Life* (Rozman, Poslon, Špuren, Petrović, Čičić, Budimić, 2008) aims to demonstrate the degree of choice and decision making a person who receives support services has in their daily life. The metric characteristics of the questionnaires were analyzed using the RTT7.stb. program. The latent dimensions of quality of community life and of self-determination in daily life were identified using factor analysis under the component model. The application of robust discriminatory analysis resulted in statistically significant differences between the groups of subjects related to their level of support needs in both the self-assessment of quality of community life outcomes and the staff assessment of service efforts to achieve these outcomes. The results of the quasi-canonical correlational analysis showed a correlation between the latent areas of measurement of quality of community life indicators and service responsiveness indicators. Statistically significant differences in the self assessment of choice and decision making opportunities were found between the groups of respondents in relation to their support needs, the length of time spent receiving supported housing services, their age and gender.

Key words: intellectual disabilities, supported housing, service quality assessment, self-determination